

Sygn. akt I AGa 207/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 listopada 2018 roku

Sąd Apelacyjny w Szczecinie I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący:	SSA Dariusz Rystał
Sędziowie:	SA Artur Kowalewski SO del. Leon Miroszewski (spr.)
Protokolant:	st. sekr. sądowy Karolina Ernest

po rozpoznaniu w dniu 22 listopada 2018 roku na rozprawie w Szczecinie

sprawy z powództwa Syndyka masy upadłości (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w upadłości w T.
przeciwko (...) spółce akcyjnej w S.

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie

z dnia 11 maja 2018 roku, sygn. akt VIII GC 17/16

I. oddala apelację;

II. zasądza od pozwanego na rzecz powoda kwotę 4050 zł (cztery tysiące pięćdziesiąt złotych) tytułem kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

Artur Kowalewski Dariusz Rystał Leon Miroszewski

Sygnatura akt I AGa 207/18

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 11 maja 2018 roku Sąd Okręgowy w Szczecinie, w sprawie VIII GC 17/16, w punkcie I. zasądził od pozwanej (...) spółki akcyjnej w S. na rzecz powoda Syndyka masy upadłości (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w upadłości likwidacyjnej w T. kwotę 96.680 złotych z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 1 grudnia 2014 roku, w punkcie II. oddalił powództwo w pozostałym zakresie, a w punkcie III. wyroku zasądził od pozwanej na rzecz powoda koszty procesu w całości, pozostawiając ich szczegółowe rozliczenie referendarzowi sądowemu. Rozstrzygnął w ten sposób sprawę z powództwa (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w T. o

zasądzenie od (...) spółki akcyjnej w S. odszkodowania w kwocie 97.680 złotych wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 1 grudnia 2014 roku oraz kosztami procesu.

Postanowieniem z dnia 18 maja 2016 roku Sąd Rejonowy Szczecin-Centrum ogłosił upadłość powodowej spółki obejmującą likwidację majątku, w związku z czym, w miejsce powódki wstąpił syndyk masy upadłości.

Sąd Okręgowy ustalił, że w dniu 25 marca 2014 roku (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w T. zawarła z (...) spółką akcyjną w S. umowę ubezpieczenia, potwierdzoną polisą nr (...), na podstawie której powódka ubezpieczyła prowadzoną przez siebie działalność gospodarczą w zakresie budownictwa, montażu i pomiarów światłowodów, robót ziemnych i budowy sieci telekomunikacyjnych. Przedmiotem ubezpieczenia była odpowiedzialność cywilna osób objętych ubezpieczeniem za szkody na osobie lub w mieniu (damnum emergens i lucrum cessans) wyrządzone osobom trzecim w następstwie posiadania i użytkowania nieruchomości oraz stacjonarnych maszyn, urządzeń i instalacji wszelkiego typu, a także ryzyko prowadzenia działalności gospodarczej z włączeniem szkód wyrządzonych przez rzecz wprowadzoną do obrotu (OC za produkt), w tym szkody wyrządzone wskutek rażącego niedbalstwa. Za osoby trzecie uważa się wszystkie osoby pozostające poza stosunkiem ubezpieczeniowym, w tym także osoby związane umową z osobami objętymi ubezpieczeniem (w § 4 pkt 5 OWU). Ubezpieczenie obejmowało okres od 23 marca 2014 roku do 22 marca 2015 roku. Suma gwarancyjna wynosiła 1.500.000 złotych. Ustanowiono też franszyzę redukcyjną dla klauzuli czystych strat finansowych: 10 % szkody, nie mniej niż 1.000 złotych, a dla pozostałych szkód 1.000 złotych. Umowa ubezpieczenia została zawarta na podstawie Ogólnych Warunków Ubezpieczenia (dalej: OWU) z zastosowaniem klauzul dodatkowych, stanowiących integralną część umowy. Umowę przygotowano na podstawie oferty nr (...).

W ramach zakresu podstawowego ochroną ubezpieczeniową zostały objęte m.in. szkody na osobie i w mieniu: wyrządzone przez podwykonawców ubezpieczonego, o ile w świetle przepisów powszechnie obowiązujących zachodzi jego odpowiedzialność za działania/zaniechania podwykonawców; powstałe po wykonaniu pracy lub usługi wyniki z nienależytego wykonania zobowiązania; wyrządzone w podziemnych instalacjach lub urządzeniach w czasie wykonywania prac lub usług przez osoby objęte ubezpieczeniem – będące następstwem wypadku, który miał miejsce w okresie ubezpieczenia, bez względu na czas wprowadzenia produktów do obrotu lub wykonania prac i usług, których wadliwość była przyczyną szkody.

Umowa obejmowała następujące klauzule dodatkowe: czystych strat finansowych; nr 002 włączenie szkód powodujących roszczenia pomiędzy osobami objętymi ubezpieczeniem oraz pomiędzy osobami objętymi ubezpieczeniem a ich podwykonawcami na kwotę 1.000.000 złotych na jeden i wszystkie wypadki; klauzulę nr 003 włączenie szkód w rzeczach ruchomych osób trzecich, z których osoby objęte ubezpieczeniem korzystały na podstawie umowy najmu, dzierżawy, leasingu, użyczenia lub innego pokrewnego stosunku prawnego w kwocie 500.000 złotych na jeden i wszystkie wypadki; klauzulę nr 004 włączenie szkód wyrządzonych pracownikom osób objętych ubezpieczeniem; klauzulę nr 006 włączenie szkód wynikłych bezpośrednio lub pośrednio z emisji, wycieku lub innej formy przedostania się do powietrza, wody, gruntu jakichkolwiek substancji niebezpiecznych.

Dalej Sąd Okręgowy ustalił, że zakres ochrony ubezpieczeniowej nie obejmował szkód powstałych w związku z prowadzeniem prac związanych m.in. z drążeniem tuneli włączając wykonywane w tym zakresie wykopy – wyłączenie nie dotyczyło jednak budowy wszelkiego rodzaju tuneli, wykopów, rowów, rowów kanalizacyjnych (w tym budowa systemu kanalizacji), itp., które są budowane w tradycyjny sposób (otwarty wykop), jak również te, które zostały zbudowane metodą sterowanych systemów horyzontalnych o maksymalnej średnicy do 5 metrów.

Jeśli chodzi o ogólne warunki ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej lub użytkowania mienia (dalej: „OWU”) Sąd I instancji powołał § 5 ust. 1, zgodnie z którym przedmiotem ubezpieczenia jest odpowiedzialność cywilna osób objętych ubezpieczeniem za szkody na osobie lub w mieniu wyrządzone poszkodowanym w związku z prowadzeniem działalności gospodarczej wskazanej w umowie ubezpieczenia, użytkowaniem mienia oraz wprowadzeniem produktu do obrotu, w zakresie ryzyk określonych w umowie ubezpieczenia. Za poszkodowanego uważa się osobę trzecią, która poniosła szkodę na osobie lub w mieniu (§ 4 pkt 15 OWU). Zgodnie z § 8 ust. 1 pkt 8 OWU zakres ubezpieczenia nie obejmuje odpowiedzialności

cywilnej m.in. za szkody powstałe wskutek osiadania gruntu, osunięcia się ziemi, zalania przez wody stojące lub płynące, a także wskutek cofnięcia się cieczy w systemach kanalizacyjnych. W myśl § 23 ust. 1 OWU w razie zgłoszenia roszczenia o naprawienie szkody ubezpieczający ma obowiązek zaniechania działań zmierzających do zaspokojenia poszkodowanego, uznania jego roszczeń, bądź zawarcia z nim ugody, do czasu uzyskania pisemnej zgody ubezpieczyciela. Zaspokojenie lub uznanie przez ubezpieczającego roszczenia osoby poszkodowanej bez wymaganej pisemnej zgody nie ma wpływu na odpowiedzialność ubezpieczyciela wobec ubezpieczającego. Zgodnie z § 27 ust. 2 OWU odszkodowanie pomniejszone jest o franszyzę redukcyjną, jeżeli została ona wprowadzona do umowy.

Aneksem nr (...), zawartym w dniu 26 sierpnia 2014 roku, rozszerzono ubezpieczenie OC z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej lub użytkowania mienia o dodatkowe klauzule, tj. klauzulę wibracji, klauzulę szkód polegających na zalaniu przez wody stojące lub płynące, klauzulę reprezentantów, klauzulę nr (...).

Co do przebiegu zdarzenia, z którym powód wiązał dochodzone roszczenie Sąd Okręgowy ustalił, że (...) spółka akcyjna w W. była inwestorem prac polegających na budowie linii światłowodowej relacji W. – R.. Inwestor zlecił wykonanie prac w tym zakresie (...) spółce z ograniczoną odpowiedzialnością Przedsiębiorstwu (...) w O.. Z kolei spółka (...), na podstawie umowy z 20 czerwca 2013 roku, zleciła wykonanie prac w ramach tej inwestycji spółce z o.o. (...) (upadłemu). Przedmiotem umowy było dokończenie prac polegających m.in. na budowie telekomunikacyjnych linii kablowych (...) w miejscowości R. na odcinku przy ul. (...). Zgodnie z § 10 ust. 2 powyższej umowy, wykonawca ponosi odpowiedzialność wobec zamawiającego oraz inwestora w przypadku spowodowania ewentualnych szkód w ich mieniu w trakcie prowadzenia robót.

W dniu 25 czerwca 2014 roku, w trakcie wykonywania wykopu liniowego pod kabel linii światłowodowej, doszło do uszkodzenia muru oporowego na wysokości działek nr (...) przy ul. (...) w R.. Na wysokości około 0,60–0,80 metrów nad poziomem chodnika w ul. (...) powstała wyrwa długości około 5,00 metrów i szerokości około 0,50 metra, przez którą osunęła się ziemia zza muru oporowego. Dolna część muru poniżej wyrwy wychyliła się z pionu. W wyniku awarii muru oporowego na działkach nr (...), znajdujący się bezpośrednio za nim pas gruntu pomiędzy ścianą piwnicy budynku a murem rozwarstwił się pionowo w ten sposób, że pas przylegający do muru osunął się na około 1 m od dotychczasowego poziomu. Rów był kopany metodą otwartą. Przed rozpoczęciem prac mur oporowy nie był uszkodzony w ten sposób, że przesypywała się ziemia.

Dalej Sąd Okręgowy ustalił, że w dniu 26 czerwca 2014 roku Powiatowy Inspektor Nadzoru Budowlanego w R. dokonał badania na okoliczność przyczyn i skutków awarii. Po przeprowadzeniu kontroli stwierdzono, że na zlecenie spółki (...) (inwestora) spółka (...) zabezpieczy budynek poprzez ściankę szczelną wciskaną, usytuowaną pomiędzy budynkiem a murem oporowym. Wskazano, że dla wykonania tych robót konieczne jest zamknięcie połowy jezdni. Do czasu odbudowy muru oporowego na całej długości parceli, w celu zabezpieczenia ludności i mienia, chodnik miał zostać wyłączony z ruchu.

Postanowieniem z 1 lipca 2014 roku Państwowy Inspektor Nadzoru Budowlanego w R. nakazał inwestorowi (...) wstrzymanie robót budowlanych w miejscu awarii i wykonanie tymczasowych robót zabezpieczających, tj. odprowadzenie wody opadowej z dachu budynku poza teren objęty osuwiskiem, zabezpieczenie terenu pomiędzy budynkiem i murem oporowym grubą folią budowlaną w taki sposób, żeby wody opadowe były odprowadzane poza teren osuwiska, ogrodzenie terenu i oznaczenie strefy niebezpiecznej.

Decyzją nr (...) z 1 lipca 2014 roku Państwowy Inspektor Nadzoru Budowlanego w R. nakazał inwestorowi (...) zabezpieczenie jednorodzinny budynek mieszkalny, położony na działkach nr (...) przy ul. (...) w R., przed skutkami dalszego niewykluczonego osuwania się gruntu pomiędzy budynkiem a murem oporowym, który uległ awarii, ścianką szczelną wciskaną lub w inny sposób zgodny z zasadami sztuki budowlanej, a także wyłączenie z ruchu chodnika na długości muru oporowego do czasu usunięcia zagrożenia bezpieczeństwa ludzi i mienia. W dniu 25 lipca 2014 roku inspektor nadzoru budowlanego stwierdził podczas kontroli, że zobowiązany wykonał nałożone nakazy. Zastosowano też zabezpieczenie w postaci sygnalizacji świetlnej.

W dniu 3 lipca 2014 roku spółka (...) zleciła (...) spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w Ż. wykonanie ścianek z grodziec stalowych, zgodnie z ofertą. Zlecenie objęte było szkodą nr (...). Termin realizacji wyznaczono na okres od 4 – 11 lipca 2014 roku za cenę 97.000 złotych netto plus 23% VAT. Spółka (...) wystawiła na rzecz powódki fakturę VAT na kwotę 119.310 złotych brutto (97.000 złotych netto). Spółka (...) dokonała zapłaty wynagrodzenia na rzecz spółki (...) w całości. Tytułem wynajęcia sygnalizacji wahadłowej i oznakowania pionowego na ul. (...) w R., spółka (...) poniosła koszt w kwocie 836,40 złotych brutto (680 złotych netto).

W piśmie z 7 lipca 2014 roku spółka (...) zgłosiła pozwanej szkodę. W piśmie z 16 lipca 2014 roku pozwana wskazała, że nie znalazła podstaw do przyjęcia odpowiedzialności odszkodowawczej w ramach zawartej umowy ubezpieczenia. Powołała się na § 8 ust. 1 pkt 8 OWU twierdząc, że do uszkodzenia muru doszło w wyniku osunięcia się ziemi i osiadania gruntu na skutek prac prowadzonych przez spółkę, tj. wykonania wzdłuż muru wykopu, przedmiotowa szkoda nie jest objęta ochroną ubezpieczeniową.

Pismem z 24 października 2014 roku spółka (...) wezwała pozwaną do zapłaty kwoty 97.680 złotych tytułem należnego odszkodowania w terminie 14 dni pod rygorem skierowania sprawy na drogę sądową. W odpowiedzi pozwana podtrzymała dotychczasowe stanowisko odnośnie braku podstaw do przyjęcia odpowiedzialności za szkodę.

Sąd Okręgowy ustalił także, że stan techniczny muru oporowego w trakcie prowadzenia robót ziemnych związanych z układaniem kabla światłowodowego był niezadowalający, ze spękaniem, jednakże nie zapoczątkował on awarii. Bezpośrednią przyczyną pęknięcia muru oporowego były prowadzone roboty, związane z układaniem linii światłowodowej. Uszkodzenie muru nastąpiło przy jego podstawie, w miejscu wykonania wykopu - odspojenie fragmentu muru, jakie powstało w bezpośrednim sąsiedztwie wykonanego wykopu (poniżej poziomu postawienia muru oporowego). Odbudowa muru oporowego jest możliwa do przeprowadzenia tylko po zabezpieczeniu istniejącej zabudowy na skarpie. Zastosowana w toku naprawy prac technologia, polegająca na użyciu ścianek stalowych z grodziec metodą wciskaną jest właściwym rozwiązaniem gdyż zabezpiecza istniejący mur oporowy i nie ingeruje w konstrukcję budynku, który również uległ spękaniu i jest podatny na odkształcenia gruntu. Przy zastosowanej technologii naprawy, pas jezdni od strony muru musiał być wyłączony z ruchu ze względu na bezpieczeństwo użytkowników ruchu drogowego. Z kolei wyłączenie z ruchu jednego pasa jezdni wymaga wprowadzenia ruchu wahadłowego na całą dobę w ciągu całego okresu prowadzenia robót budowlanych. Wprowadzenie wahadłowej sygnalizacji świetlnej z oznakowaniem poziomym i pionowym było zatem konieczne. Wykonana konstrukcja zabezpieczająca istniejącą zabudowę (ścianka szczelna) nie jest związana konstrukcyjnie z istniejącym murem oporowym. Została wykonana na odcinku objętym awarią i ma za zadanie odciążyć naruszony w trakcie robót ziemnych fragment muru oporowego. Wartość robót związanych z usunięciem szkody, przy zleceniu prac podmiotowi profesjonalnie trudniącemu się tego rodzaju robotami oraz uwzględnieniu rynku lokalnego i czasu powstania szkody, wynosi 86.384,61 złotych netto (106.256,07 złotych brutto).

Stan faktyczny sprawy Sąd Okręgowy ustalił na podstawie dokumentów, których prawdziwości i wiarygodności żadna ze stron nie kwestionowała, a które przy tym nie budziły wątpliwości, jak również dowodach z zeznań przesłuchanych w sprawie świadków, których treść korespondowała ze sobą i pozostałym materiałem dowodowym. Nadto Sąd pierwszej instancji ustalając stan faktyczny oparł się na sporządzonej w sprawie opinii biegłego sądowego R. Ż., przyjmując, że opinia ta jest jasna i pełna, a wnioski w niej zawarte zostały logicznie uzasadnione, zaś wszelkie wątpliwości i zastrzeżenia stron procesu wyjaśnione zostały w pisemnej opinii uzupełniającej.

Mając na uwadze powyższe ustalenia Sąd Okręgowy uznał powództwo za zasadne. Jako podstawę odpowiedzialności pozwanej wskazał zawartą przez strony umowę ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej, potwierdzoną polisą nr (...) w powiązaniu z przepisem art. 805 § 1 k.c. oraz art. 822 § 1 k.c. Za bezsporne Sąd Okręgowy uznał, że w dniu 25 czerwca 2014 roku miało miejsce zawalenie w postaci uszkodzenia muru oporowego podczas prac spółki (...) związanych z budową linii światłowodowej, w wyniku czego doszło do osunięcia ziemi.

Sąd Okręgowy uznał za wykazaną odpowiedzialność cywilną upadłej spółki, która wykonywała prace w zakresie budowy linii światłowodowej relacji W. – R. jako podwykonawca generalnego wykonawcy. Podczas jej prac doszło do

uszkodzenia muru oporowego, w wyniku czego doszło do osunięcia się ziemi. W tej kwestii Sąd ten oparł się na opinii biegłego sądowego R. Ż., z której wynika, że bezpośrednią przyczyną pęknięcia muru oporowego były prowadzone roboty związane z układaniem linii światłowodowej, zaś stan techniczny muru, w szczególności istniejące w momencie przystępowania do prac uszkodzenia (spękania), nie zapoczątkował awarii do jakiej doszło w wyniku prowadzonych przez powódkę robót zmiennych. Powołując treść § 10 ust. 2 umowy nr (...) z 20 czerwca 2013 roku, Sąd pierwszej instancji wskazał, że pomimo iż stroną decyzji nakazującej usunięcie skutków zdarzenia był inwestor spółka (...), to na upadłej spółce ciążył obowiązek kontraktowy obowiązek usunięcia szkody.

Zdaniem Sądu Okręgowego nie zachodzi wyłączenie odpowiedzialności pozwanej na podstawie § 8 ust. 1 pkt. 8 OWU, zgodnie z którym zakres ubezpieczenia nie obejmuje odpowiedzialności cywilnej za szkody powstałe m.in. wskutek osiadania gruntu, osunięcia się ziemi, zalania przez wody stojące lub płynące, a także wskutek cofnięcia się cieczy w systemach kanalizacyjnych. W treści umowy ubezpieczenia strony postanowiły, że zakres ochrony nie obejmuje szkód powstałych w związku z prowadzeniem prac związanych z m.in. z drążeniem tuneli włączając wykonywane w tym zakresie wykopy – wyłączenie to nie dotyczy jednak budowy wszelkiego rodzaju tuneli, wykopów, rowów, rowów kanalizacyjnych (w tym budowa systemu kanalizacji), itp., które są budowane w tradycyjny sposób (otwarty wykop), jak również te, które zostały zbudowane metodą sterowanych systemów horyzontalnych o maksymalnej średnicy do 5 metrów. W ocenie Sądu Okręgowego, analiza powyższych postanowień umowy prowadzi do wniosku, że ubezpieczyciel przyjął odpowiedzialność za szkody powstałe w toku prac upadłej spółki, polegających m.in. na budowie wykopów w tradycyjny sposób (otwarty) o maksymalnej średnicy 5 metrów, z jakimi mamy do czynienia w przedmiotowej sprawie.

Sąd pierwszej instancji zaznaczył, że już literalne brzmienie § 8 ust. 1 pkt. 8 OWU świadczy o tym, iż wyłączeniu z odpowiedzialności podlega szkoda powstała wskutek osunięcia się ziemi w sytuacji, gdy stanowi to pierwotną przyczynę szkody. Wolą stron umowy było przyjęcie ochrony ubezpieczeniowej za szkody związane z prowadzeniem prac przez powódkę, polegających m.in. na wykonywaniu wykopów, zaś wyłączenie tej odpowiedzialności dotyczyło wyłącznie sytuacji, w których osunięcie ziemi nie było spowodowane działaniami ubezpieczającego. W niniejszej sprawie natomiast, osunięcie ziemi było następstwem podkopania muru oporowego wskutek podczas prac upadłej spółki.

Jednocześnie strony dokonały w umowie ubezpieczenia modyfikacji postanowień § 8 ust. 1 pkt. 8 OWU wyłączających odpowiedzialność ubezpieczyciela za szkody powstałe wskutek osunięcia się ziemi. Zdaniem Sądu Okręgowego powyższe należy odczytywać tak, że wolą stron było włączenie w zakres ochrony ubezpieczeniowej szkód wywołanych osunięciem się ziemi wskutek działań podjętych przez ubezpieczającego. Nadto, ubezpieczyciel, jako profesjonalista oraz autor postanowień umowy, w tym ogólnych warunków ubezpieczenia, ma obowiązek sformułować je precyzyjnie, a w razie niejasności, czy wątpliwości co do poszczególnych postanowień, należy je interpretować na korzyść ubezpieczającego. Obciążanie ubezpieczającego konsekwencjami wadliwej i niedbałej redakcji tych postanowień byłoby sprzeczne z zasadami współzycia społecznego. Stąd też Sąd Okręgowy przyjął, że w sytuacji, gdy w umowie wskazano, że wyłączenie odpowiedzialności nie dotyczy prac w zakresie wykopów, umową zostały objęte również szkody wywołane działaniem skutkującym osiadaniem gruntu i osunięciem ziemi.

Wobec powyższego, Sąd Okręgowy uznał, że w niniejszej sprawie wystąpiły przesłanki z art. 805 § 1 i art. 822 § 1 k.c. odpowiedzialności pozwanej, jako ubezpieczyciela, względem upadłej spółki, jako ubezpieczającego, w związku z zaistnieniem określonego w umowie i OWU zdarzenia ubezpieczeniowego. Pozwana z kolei nie wykazała, że nie ponosi odpowiedzialności z tytułu zawartej umowy ubezpieczenia.

Odnosząc się do wysokości dochodzonego roszczenia Sąd pierwszej instancji wskazał, że odpowiada ona kwocie wydatków koniecznych do usunięcia skutków szkody, w tym przywrócenia muru oporowego do stanu poprzedniego, a koszty robót były adekwatne do zakresu uszkodzeń. Zakres i rodzaj wykonanych przez powódkę prac naprawczych muru wynika ze zlecenia prac nr (...) z 3 lipca 2014 roku, protokołu z czynności kontrolnych z 25 lipca 2014 roku oraz postanowienia i decyzji Powiatowego Inspektora Nadzoru Budowlanego. Zastosowana w toku naprawy prac technologia, polegająca na użyciu ścianek stalowych z grodziec metodą wciskaną, była właściwym rozwiązaniem

w okolicznościach rozważanej sprawy. Nadto, koniecznym było wyłączenie z ruchu jednego pasa jezdni, a w konsekwencji wprowadzenie ruchu wahadłowego na całą dobę w ciągu całego okresu prowadzenia robót budowlanych, a co za tym idzie, wprowadzenie wahadłowej sygnalizacji świetlnej z oznakowaniem poziomym.

Dochodzone roszczenie Sąd Okręgowy ograniczył o kwotę 1.000 złotych z uwagi na zastrzeżenie franszyzy redukcyjnej, jaka została wskazana w polisie ubezpieczeniowej i określona dla szkody, będącej przedmiotem niniejszego sporu (§ 27 ust. 2 OWU). W rezultacie wysokość zasądzenia określił na kwotę 96.680,00 złotych (97.680,00 – 1.000), zaś w pozostałym zakresie uznał, że powództwo należy oddalić. Jako podstawę roszczenia w zakresie odsetek Sąd ten wskazał art.481 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 817 § 1 k.c., natomiast datę początkową przyjął zgodnie z żądaniem powoda, tj. od daty wezwania do zapłaty.

O kosztach procesu Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 108 § 1 w zw. z art. 98 § 1 k.p.c. oraz art. 100 zdanie 2 k.p.c., pozostawiając szczegółowe ich wyliczenie referendarzowi sądowemu.

Apelację od tego wyroku wniósł pozwany ubezpieczyciel zaskarżając wyrok w części, tj. w zakresie pkt I. i III. Wyrokowi temu zarzucił:

1. naruszenie prawa materialnego, tj.:

- art. 805 § 1 k.c. w zw. z art. 65 § 1 k.c. w zw. z § 8 ust. 1 pkt 8 Ogólnych Warunków Ubezpieczenia o symbolu (...) (zwane dalej: OWU) poprzez błędną wykładnię łączącej strony umowy ubezpieczenia polegająca na przyjęciu, że wyłączenie odpowiedzialności dotyczy szkód powstałych wskutek osunięcia się ziemi gdy stanowi to pierwotną przyczynę szkody, podczas gdy prawidłowa wykładnia zapisów łączącej strony umowy ubezpieczenia powinna prowadzić do uznania, iż powyższe zapisy dotyczą uszkodzenia mienia, do którego doszło wskutek jakiegokolwiek osiadania gruntu, czy też osunięcia się ziemi, bez względu na pierwotny, inicjujący osiadanie lub usuwanie gruntu czynnik;

- art. 805 § 1 k.c. w zw. z art. 65 § 1 k.c. w zw. z § 8 ust. 1 pkt 8 OWU poprzez błędną wykładnię łączącej strony umowy ubezpieczenia polegającą na uznaniu, iż strony ukształtowały umowę ubezpieczenia w sposób wyłączający odpowiedzialność pozwanego za szkody powstałe w wyniku osuwania się ziemi bez względu na przyczynę jej osunięcia oraz że wolą stron było przyjęcie ochrony ubezpieczeniowej za szkody związane z prowadzeniem prac przez upadłą spółkę polegających m.in. na wykonywaniu wykopów, zaś wyłączenie tej odpowiedzialności dotyczyło tylko sytuacji, w których osunięcie się ziemi nie było spowodowane działaniami powódki, podczas gdy powód zaakceptował zapis § 8 ust. 1 pkt 8 OWU dotyczący wyłączenia odpowiedzialności za szkody powstałe w wyniku osuwania się ziemi, bez względu na czynnik je powodujący;

- art. 822 § 1 k.c. w zw. z art. 65 § 1 k.c. w zw. z § 8 ust. 1 pkt 8 OWU poprzez ich błędną wykładnię polegającą na uznaniu, że pozwany ponosi odpowiedzialność cywilną za szkodę spowodowaną osunięciem się ziemi, w sytuacji gdy zgodnie z ustaleniami poczynionymi przez strony i znajdującymi odzwierciedlenie w zapisach warunków umowy ubezpieczenia, odpowiedzialność za tego typu szkody została wyłączona;

2. naruszenie przepisów postępowania, tj. art. 233 § 1 k.p.c. poprzez poczynienie sprzecznych ustaleń z treścią materiału dowodowego zebranego w sprawie i wyprowadzenie wniosków logicznie z niego niewynikających, a w konsekwencji uznanie, że:

- powód wykazał odpowiedzialność za powstałą szkodę, podczas gdy zapisy OWU bez żadnych wątpliwości interpretacyjnych wyłączają odpowiedzialność pozwanej w niniejszej sprawie;

- pozwany nie wykazał, że nie ponosi odpowiedzialności z tytułu zawartej umowy ubezpieczenia, podczas gdy wyłączenie takie wynika wprost z zapisów OWU (§ 8 ust. 1 pkt 8 OWU) znajdujących się w aktach sprawy;

- wolą stron było przyjęcie ochrony ubezpieczeniowej za szkody związane z prowadzeniem prac przez powódkę polegających m.in. na wykonywaniu wykopów, zaś wyłączenie tej odpowiedzialności dotyczyło tylko sytuacji, w których osunięcie ziemi nie było spowodowane działaniami powódki, podczas gdy strony ukształtowały umowę w

sposób wyłączający odpowiedzialność pozwanego za szkody powstałe w wyniku osuwania się ziemi bez względu na przyczynę.

Mając na względzie powyższe, skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie powództwa w całości oraz zasądzenie kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych za obie instancje; ewentualnie uchylenie wyroku w zaskarżonym zakresie i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania oraz zasądzenie od powódki na jej rzecz kosztów postępowania według norm przepisanych za obie instancje.

W uzasadnieniu apelacji pozwany rozwinął argumentację odnoszoną do wskazanych zarzutów, podnosząc między innymi, że zakres ubezpieczenia z umowy pomiędzy stronami nie obejmuje odpowiedzialności cywilnej za szkody powstałe m.in. wskutek osiadania gruntu, osunięcia się ziemi bez względu na pierwotny, inicjujący osiadanie lub usuwanie gruntu czynnik. Nie ma zatem znaczenia, czy do usunięcia się gruntu doszło na skutek prowadzonych prac, czy też samoistnie. Zdaniem apelującego badanie okoliczności, w związku z którymi doszło do usunięcia się gruntu, nie ma jakiegokolwiek znaczenia, gdyż już sam fakt osunięcia się ziemi powoduje, że nie można mówić o odpowiedzialności pozwanej.

Pozwany powołał się na orzeczenie Sądu Okręgowego w Rzeszowie z 11 grudnia 2015 roku (I C 1186/14), odwołującego się do ogólnych warunków w brzmieniu tożsamym do warunków mających zastosowanie w niniejszej sprawie, a w którym Sąd Okręgowy uznał, że na podstawie § 8 ust. 1 pkt 8 OWU powodowie nie mogą dochodzić od ubezpieczyciela żadnych roszczeń w związku z wypadkiem.

Zdaniem apelującego postanowienie § 8 ust. 1 pkt 8 OWU jest jednoznaczne i nie powoduje żadnych problemów interpretacyjnych. Podkreślił, że stosowanie przez Sąd Okręgowy wykładni rozszerzającej przeczy istocie dobrowolnego kształtowania umów pomiędzy przedsiębiorcami. Nie można pomijać, że swoboda kształtowania stosunku umownego umożliwia takie jego ułożenie, aby ochroną ubezpieczeniową była objęta tylko odpowiedzialność cywilna ubezpieczającego powstała przy zachowaniu określonych wymagań, czy też wyłączona w wyniku zaistnienia pewnych okoliczności.

W odpowiedziach na apelację powód wniósł o oddalenie apelacji oraz zasądzenie zwrotu kosztów postępowania według norm przepisanych. Podzielił interpretację Sądu Okręgowego § 8 ust. 1 pkt 8 OWU, wskazując, że wyłączeniu z odpowiedzialności podlega szkoda powstała wskutek osunięcia się ziemi, gdy stanowi to pierwotną przyczynę szkody. W sytuacji zatem, gdy szkoda powstała w wyniku realizowania prac przez ubezpieczonego, zapisy wyłączające odpowiedzialność ubezpieczyciela nie znajdują zastosowania. Powyższe potwierdza fakt ubezpieczenia przez pozwanego działalności spółki, której przedmiot został określony przez ubezpieczyciela jako budownictwo, montaż i pomiary światłowodów, roboty ziemne, budowa sieci telekomunikacyjnej. Niezależnie od braku podstaw do zastosowania przedmiotowego wyłączenia strony rozszerzyły zakres odpowiedzialności ubezpieczyciela o budowę wszelkiego rodzaju tuneli, wykopów, rowów, rowów kanalizacyjnych itp., budowanych w sposób tradycyjny (otwarty wykop). Wątpliwości co do interpretacji postanowień ogólnych warunków winny być natomiast rozstrzygane na niekorzyść strony, która zreagowała umowę, czyli w tym przypadku pozwanej.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje

Apelacja okazała się bezzasadna.

Wstępnie zaznaczenia wymaga, że Sąd pierwszej instancji zgromadził w sprawie materiał dowodowy w sposób kompletny i dokonał właściwej jego oceny. W konsekwencji ustalił stan faktyczny odpowiadający treści tych dowodów. Trzeba dodać, że powołanie się w zarzutach apelacji na naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. w istocie dotyczą kwestionowania kwalifikacji umowy stron w aspekcie odpowiedzialności ubezpieczeniowej za szkodę, której przyczyny i skutki nie są przez pozwanego ubezpieczyciela kwestionowane, a więc są na obecnym etapie postępowania niesporne.

Obowiązek rozpoznania sprawy w granicach apelacji (art. 378 § 1 k.p.c.) oznacza związanie sądu odwoławczego zarzutami prawa procesowego (tak Sąd Najwyższy m.in. w uchwale składu 7 sędziów z dnia 31 stycznia 2008 roku, III CZP 49/07, OSNC 2008, nr 6, poz. 55 – zasada prawna), za wyjątkiem tego rodzaju naruszeń, które skutkują nieważnością postępowania. Nie dostrzegając ich wystąpienia należy też stwierdzić, że w niniejszej sprawie nie ujawniły się, a przy tym nie zostały w istocie podniesione, jakiegokolwiek wadliwości procedury zastosowanej przez Sąd I instancji.

Mając na uwadze tezę powołanego wyżej orzeczenia należy stwierdzić, że sąd drugiej instancji rozpoznający sprawę na skutek apelacji nie jest związany przedstawionym w niej zarzutami naruszenia prawa materialnego, co oznacza, że winien, jako sąd merytoryczny, dokonać ponownie kwalifikacji prawnej w zakresie podstawy prawa materialnego z przytoczeniem przepisów prawa oraz ich właściwym zastosowaniem, w tym w razie potrzeby dokonać korekty kwalifikacji dokonanej przez sąd pierwszej instancji.

W niniejszej sprawie należy jednak zaznaczyć, że zasługuje na akceptację argumentacja materialnoprawna Sądu pierwszej instancji, w szczególności w tych jej aspektach, które zostały objęte zarzutami apelacyjnymi.

Poczynając od zarzutu naruszenia przez Sąd Okręgowy przepisu art. 805 § 1 k.c. w zw. z art. 65 § 1 k.c. poprzez ich niewłaściwe zastosowanie, co przełożyło się - zdaniem skarżącego - na wadliwą wykładnię postanowień łączącej strony umowy ubezpieczenia, a konkretnie § 8 ust. 1 pkt 8 OWU, podkreślić należy, co zdaje się dostrzegać także skarżący, że rozpoznanie tych zarzutów determinowało sposób oceny pozostałych inkryminacji wskazanych w apelacji.

Odnośnie zagadnień wykładni oświadczeń woli w świetle art. 65 k.c. Sąd Najwyższy już w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 29 czerwca 1995 roku (sygn. akt III CZP 66/95, OSNC 1995, nr 12, poz. 95) wskazał, że na tle powyższej regulacji przyjęć należy kombinowaną metodę wykładni, opartą na kryterium subiektywnym i obiektywnym. Obejmuje ona zasadniczo dwie fazy. W pierwszej fazie sens oświadczenia woli ustala się, mając na uwadze rzeczywiste ukonstytuowanie się znaczenia między stronami. Na tym etapie wykładni priorytetową regułą interpretacyjną oświadczeń woli składanych indywidualnym adresatom stanowi rzeczywista wola stron. Zastosowanie tej reguły wymaga wyjaśnienia, jak strony rozumiały złożone oświadczenie woli, a w szczególności, jaki sens łączyły z użytym w oświadczeniu woli zwrotem lub wyrażeniem. W razie ustalenia, że były to te same treści myślowe, pojmowany zgodnie sens oświadczenia woli trzeba uznać za wiążący. Jeżeli natomiast okaże się, że strony nie przyjmowały tego samego znaczenia oświadczenia woli, konieczne jest przejście do drugiej fazy wykładni (obiektywnej), w której właściwy dla prawa sens oświadczenia woli ustala się na podstawie przypisania normatywnego, czyli tak, jak adresat sens ten zrozumiał i rozumieć powinien. Przyjmuje się, że na podstawie art. 65 § 2 k.c. możliwa i dopuszczalna jest sytuacja, w której właściwy sens umowy ustalony przy zastosowaniu wskazanych w nim dyrektyw będzie odbiegał od jej jasnego znaczenia w świetle reguł językowych (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 września 2011 roku, V CSK 427/10). Wykładania umowy dokonywana jest więc na trzech poziomach. Pierwszy wyznaczony jest dosłownym brzmieniem umowy, drugi zdeterminowany jest przez jej treść odczytaną przy zastosowaniu reguł interpretacyjnych wyrażonych w art. 65 § 1 k.c., trzeci zaś polega na ustaleniu znaczenia oświadczeń woli przez odwołanie się do zgodnego zamiaru stron i celu umowy. W przypadku natomiast jakichkolwiek wątpliwości interpretacyjnych, niedających się usunąć w drodze ogólnych dyrektyw wykładni oświadczeń woli, powinny być rozstrzygnięte na niekorzyść strony, która zredagowała tekst je wywołujący (in dubio contra proferentem).

Sąd Apelacyjny w pełni podziela interpretację umowy ubezpieczenia, w kontekście postanowień OWU, zaprezentowaną w pisemnych motywach zaskarżonego wyroku. Zgodnie z treścią § 8 ust. 1 pkt 8 OWU, zakres ubezpieczenia nie obejmuje odpowiedzialności cywilnej za szkody powstałe m.in. wskutek osiadania gruntu, osunięcia się ziemi, zalania przez wody stojące płynące, a także wskutek cofnięcia się cieczy w systemach kanalizacyjnych. Z kolei w treści umowy ubezpieczenia strony dokonały rozszerzenia zakresu odpowiedzialności ubezpieczyciela o klauzule dodatkowe, postanawiając między innymi, że z zachowaniem pozostałych niezmienionych niniejszą klauzulą postanowień OWU, zakres ochrony nie obejmuje szkód powstałych w związku z prowadzeniem prac związanych z (...) drążeniem tuneli, włączając wykonywane w tym zakresie wykopy – wyłączenie to nie dotyczy jednak budowy wszelkiego rodzaju wszelkiego rodzaju tuneli, wykopów, rowów, rowów kanalizacyjnych (w tym budowa systemu

kanalizacji) itp., które są budowane w tradycyjny sposób (otwarty wykop) jak również te, które zostały zbudowane metodą sterowanych systemów horyzontalnych o maksymalnej średnicy do 5 metrów. Skarżący zdaje się całkowicie pomijać fakt dokonania przez strony powyższego rozszerzenia zakresu odpowiedzialności cywilnej ubezpieczyciela. Jak słusznie zaś zauważył Sąd Okręgowy w ten sposób pozwana przyjęła na siebie odpowiedzialność za prace powodowej spółki, polegające na budowie wykopów w tradycyjny sposób (wykop otwarty) o maksymalnej średnicy do 5 metrów. Charakter prowadzonych przez powódkę robót, którego strona pozwana nie kwestionowała, odpowiada natomiast zmodyfikowanemu wolał stron zakresowi umowy ubezpieczeniowej.

Sąd Apelacyjny w pełni podziela również stanowisko Sądu pierwszej instancji, zgodnie z którym nie sposób przyjąć aby wyłączenie odpowiedzialności wyrażone w § 8 ust. 1 pkt 8 OWU dotyczyło każdego przypadku osuwania się ziemi, bez względu na przyczynę osunięcia. W tym zakresie zaznaczenia wymaga przedmiot działalności ubezpieczającego, określony przez strony umowy jako budownictwo, montaż i pomiary światłowodów, roboty ziemne, budowa sieci telekomunikacyjnych. Nie ulega zatem wątpliwości, że zamiarem stron było ubezpieczenie działalności powodowej spółki, polegającej m.in. na wykonywaniu robót ziemnych. W ocenie Sądu odwoławczego trudno przyjąć, że strona powodowa, zawierając umowę ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej, godziła się na wyłączenie odpowiedzialności ubezpieczyciela za szkody powstałe na skutek jej głównej działalności. Wskazywałoby to nie na umowę ubezpieczenia, lecz na wsparcie pozwanego ubezpieczyciela składką ubezpieczeniową bez otrzymania odpowiadającej składce ochrony ubezpieczeniowej.

Tylko na marginesie w związku z powyższym należy zauważyć, że wbrew przekonaniu pozwanego ubezpieczyciela także powołane przez niego stanowisko Sądu Okręgowego w Rzeszowie, zaprezentowane w wyroku z dnia 11 grudnia 2015 roku w sprawie o sygnaturze akt I C 1186/14, nie świadczy na rzecz forsowanej przez pozwanego wykładni § 8 ust. 1 pkt 8 OWU. Sąd ten przyznał, że rozumienie tego przepisu mogło być odmienne, niż to, które Sąd ten przyjął, natomiast mogło być uściślone na wniosek ubezpieczającego na etapie zawierania polisy. Trzeba natomiast zauważyć, że ryzyko niedających się usunąć w drodze ogólnych dyrektyw wykładni oświadczeń woli niejasności tekstu umowy powinna ponieść ta strona, która tekst zredagowała (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2018 roku, I CSK 225/17, LEX nr 2455732), dotyczy także ogólnych warunków ubezpieczenia, będących całkowicie jednostronnym unormowaniem ubezpieczyciela, stąd przy ich wykładni należy położyć nacisk na charakter ochronny tego stosunku prawnego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 maja 1997 roku, III CKN 76/97; uzasadnienie postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2013 roku, IV CNP 80/12; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2014 roku, I CSK 155/13). W niniejszej sprawie za powyższym przemawia zwłaszcza dążenie ubezpieczającego do ubezpieczenia swojej odpowiedzialności cywilnej przede wszystkim od szkód powstałych w związku z jej podstawową działalnością, czego wyrazem jest zawarcie klauzuli

Mając na uwadze wszystkie powyższe racje należy stwierdzić, że zaskarżony wyrok odpowiada prawu, co uzasadnia oddalenie apelacji na podstawie art. 385 k.p.c.

Rozstrzygając o kosztach postępowania apelacyjnego Sąd odwoławczy uwzględnił zasadę odpowiedzialności stron za wynik sprawy (art. 98 § 1 k.p.c.), toteż na podstawie art. 108 § 1 k.p.c. zasądził od pozwanej na rzecz powoda zwrot kosztów postępowania apelacyjnego, obejmujących wynagrodzenie radcy prawnego zastępującego stronę powodową, ustalone na podstawie § 2 pkt 6 w zw. z § 10 ust. 1 pkt 2 i § 15 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych.

Artur Kowalewski Dariusz Ryszał Leon Miroszewski